

„...a bárhonnán is jövő imperializmusok elleni küzdelemben”

Bajcsy-Zsilinszky Endre és a Szózat. Cikkgyűjtemény, 1919–1926

Budapest, 2022, Időjel Kiadó

Babits Mihály betegágyán felírta egy cédulára, hogy Bartókot Bajcsy-Zsilinszkyt, Móriczot és Szentgyörgyit tartja a korszak négy nagy szellemi tekintélyének. Manapság bizonyára kevesen vannak, akik Zsilinszky tekintetében osztják ezt a nézetet, pedig nagyon értékes személyiség volt, érdemes az életmű tanulmányozása. Ehhez segítség a most megjelent könyv.

Bajcsy-Zsilinszky Endre (1886–1944) a 20. század egyik legjelentősebb, ám legkevésbé ismert, inkább félreismert politikusa, közírója, politikai gondolkodója. Életműve a hagyományos értékek erősítése, a nemzet megerősítése és megújítása, az alkotmányosság, nemzeti önállóság, a térségbeli szervező-vezető magyar szerep érvényesítése, annak vizsgálata, hogy mi a „helyünk és sorsunk Európában”. Mindez párosult erős szociális érzékenységgel és megőrző társadalomváltoztató radikalizmussal. Politikai szerepe a szegedi gondolatától, Horthy fővezér, majd kormányzó feltétlen, egész életén át tartó tiszteletétől, a fajelméletet elutasító politikai fajvédelemtől – az 1923. évi Fajvédő Kiáltványt is beleértve – a német birodalmi megszállás ellen szerveződött polgári ellenállás vezetéséig és a mártírhalál vállalásáig széles színképet mutat. Meghatározó alakja volt a népi gondolatnak, támogatója a népi íróknak.

A 2022-ei esztendő karácsonyára megjelentetett könyv Bajcsy-Zsilinszky Endre politikai és szellemi pályakezdésének éveit, az 1919-től 1926-ig terjedő időszakra eső publicisztikájának ebben az időszakban főmunkatársi, majd főszerkesztői részvé-

telével megjelent *Szózat* című napilapban közölt többnyire vezércikkeit mutatja be Zétényi Zsolt előszavával, bevezető tanulmányával és Szalay László fontos – a közel nyolcszáz oldalas könyv részletes lábjegyzetelésével, névmutatóval való ellátásával végzett – válogatói, szerkesztői munkájával. A kötet része a bevezetőben foglalt Bajcsy-Zsilinszky életrajz mellett és Bajcsy-Zsilinszky műveinek és a róla szóló irodalomnak válogatott bibliográfiája.

Nagyívű pályája során Bajcsy-Zsilinszky háromszor dolgozott ki politikai pártprogramot: 1924-ben ő szövegezte a Fajvédő Kiáltványt, a Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt néhány oldalas programját; 1930-ban *Nemzeti radikalizmus* címmel a maga alapította és vezette Nemzeti Radikális Pártt immár egész kötetet kitevő, átfogó és részletes programját készítette el, 1943-ban mint a Független Kisgazdapárt tagja és országgyűlési képviselője a kisgazdák, földmunkások és polgárok Kossuth pártjának (röviden Kossuth-pártnak) programja kidolgozásához látott hozzá, ugyancsak átfogó, „országépítő program” igényével. Ez utóbbi azonban befejezetlen és kiadatlan maradt. Ebből való két kivonat a kötetben, amely összefoglalva jól mutatja a szerző nemzetstratégiai nézeteit.

Közel háromszáz cikkből válogatták mindazokat, amelyek nem a kor mulandó termékei, érdemleges üzenetük, szellemi értékük van napjainkban is. A válogatás egyetlen szempontja, hogy az idejétmúlt vagy a mai olvasó számára érdektelen cikkek kivételével, a *Szózat* hasábjain ebben

az időszakban megjelent legtöbb jelentősebb írás helyet kap a könyvben – kiegészítve néhány más sajtótermékben megjelent szöveggel. A kötet ezáltal a szerző politikai, nemzetstratégiai, jogi, szociális és egyéb mondanivalójú cikkeit mutatja meg az adott időszakban tekintet nélkül a mai értelemben vett értékelési szempontokra. A húszas évek viszonyai között keletkezett írások Zsilinszky nézeteit mutatják meg a határrevízió kérdéséről a gyökeres földreformon át az alkotmányos jogfolytonosság és a királykérdés témaköréig. Szinte minden, a maga korában jelentős kérdésre kiterjedő írás szerkesztéséig adja az egységesen szemléltethető színes életműnek, amelyből nem volt még könyvpiacra egyetlen korszakot átfogó reprezentatív válogatás. Ez az első – egy jól körvonalazható korszakot átfogó – reprezentatív cikkgyűjtemény a szerzőtől, ami azért is fontos, mert gondolati irányai kisebb-nagyobb mértékben és módosulásokkal jelen vannak az egész életműben és politikai pályáján. A kötetben ott lüktet a világháború utáni „nemzeti-keresztény” fordulat, talpra állás léggömbje, a szociális-közjogi-politikai történések és nézetek valósága, néha felületi jelleggel, ám esetenként mélyebb összefüggésben is a szerző igazságaival, izzó hazaszeretetével, harcaival, küldetéses hevületével, tévedéseivel és lelkesedésével. A gyűjtemény az életmű és megélt élet jobb megismeréséhez segítséget adó és történelmi tájékozottságot bővítő olvasmány, értékes tartalommal, amely megkönnyíti az egész Bajcsy-Zsilinszky jelenség megértését.

Eddig a szerző könyvei jelentek meg – nagyobb részben 1945 előtt – nyomtatásban. Számos, az életművet értelmezni kívánó tanulmány használt fel szórványosan, ritkán kiragadott szövegeket, ám cikkgyűjtemény – valamely korszakot átfogó ilyen teljességben – még nem készült Bajcsy-Zsilinszkytől. Ez a kötet azonban nem háttér szemelvény vagy illusztráció, hanem a szerzőt magát mutatja meg egy korszakon túlra is kisugárzóan.

A kötet egy olyan életmű első szakaszának közírói termését ismerteti meg az olvasóval, amelynek eredeti szövegei túlnyomórészt máig nem ismertek részben a kötetben való kiadás máig volt elmulasztása miatt, részben azért, mert jelentős hányada valószínűleg megsemmisült a történelem viharában. A kötetet a teljes életmű részeként szabad és kell értelmezni, értékelni. Jó lenne, ha egy szellemi ébresztés első megnyilvánulása, egy nagy magyar eszmei-szellemi felmutatásának jelenkori első lépése volna ez a könyv: íme, ilyen is volt ez a nagy ember!

Melyek a Bajcsy-Zsilinszky-életmű legfőbb irányai és üzenetei? A nemzeti történelem és közjog jelentőségének, értékének, tanulságainak megvallása, a magyar nemzetnek és hazának feltétlen szolgálata. A magyar paraszt, a nemzetfenntartó erő védelme s tágabban: a kiszolgáltatott dolgozó tömegeknek a nemzetbe való felemelése anélkül, hogy e törekvés mások méltóságát, emberségét sértené, kisebbítené. Az ősi, tiszta forrás keresése, a népi gondolat szolgálata. Az állampolgári jogegyenlőség tisztelete, megkövetelése a történeti alkotmányosság feltétlen megbecsülése alapján tekintettel a zsidóságot sújtó korabeli intézkedésekre is. Az a képesség, hogy a magyarság és a tágabban értelmezett nemzet létérdekeit feltétlenül, minden egyéb érdek mellőzésével szolgálni lehet és kell, s hogy személyes érdekünket, ha szükséges, létünket is kockára kell tennünk a szolgáltni kívánt haza és nemzeti közösség megmaradása érdekében.

Úgy gondolta, hogy Magyarország Kelet-Közép-Európa legerősebb hatalma lehet, amint történetileg az is volt, s élére állhat e régió államai szövetségének „a bárhonnan is jövő imperializmusok elleni küzdelemben”. Ebben a szerepben lehet szerinte esélye az országnak a trianoni diktátum revíziójára. Májig időszerű üzenete szerint nélkülözhetetlen kelet-közép-európai kis népek összefogásának gondolata „az e területeken kívül székelő uralmi gondolatok, szándékok, birodalmi koncepciók

és erők” ellen. Máig érezhető kisugárzása: magyarnak lenni kivételes hivatás, feladat, erkölcs, a sors adománya.

Bajcsy-Zsilinszky küldetéses ember volt, ahogy barátai nevezték, akit értékeivel, érdemeivel és álmaival együtt legjobban egy küldetéses nemzet érthet meg.

A könyv nem méltatja, nem értékeli és bírálja a szerzőt és művét, csupán saját szavaival, mondataival, egy korszakot átfogó gondolataival megmutatja a Bajcsy-Zsilinszkyt a saját maga által kifejezett valójában, a tőle való első és eddig egyetlen átfogó cikkgyűjteményben.

Z. ZS.

Orosz István: Egy jeles Vadkert

